

فهرست مطالب

مطالعات جوانان از جمله حوزه‌های مطالعاتی است که در اروپا، آمریکای	
پیش‌گفتار	۷
فهرست مدخل‌ها	۱۱
فرهنگ مطالعات جوانان	۱۵
کتاب‌نامه	۱۶۹
واژه‌نامه	۱۷۵
موضوعی مطالعات جوانان بین رشته‌ای است و در برگیرنده‌ی مفاهیم، نظریه‌ها و رویکردهای رشته‌هایی نظیر روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، مطالعات فرهنگی، حقوق، جمعیت‌شناسی، سیاست اجتماعی، کار اجتماعی، مطالعات جنسیت و زمینه‌های مشابه می‌باشد.	
دلایل چندی را می‌توان در پس اقبال فزاینده از رشته‌ی مطالعات جوانان دخیل دانست. سهم برجسته و تعیین‌کننده‌ی جوانان در جنبش‌ها و تغییرات اجتماعی و پیشگامی آنها در پذیرش نوآوری‌ها به‌ویژه فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، تحولات در چرخه‌ی زندگی، طولانی شدن دوره‌ی جوانی، تغییر در ترتیب و میزان اهمیت مؤلفه‌های مربوط به گذر از کودکی به بزرگسالی، اهمیت یافتن مصرف و رواج خرده‌فرهنگ‌ها	

مطالعات جوانان از جمله حوزه‌های مطالعاتی است که در اروپا، آمریکا، شمالی، استرالیا و بسیاری از کشورهای دیگر جهان به سرعت رو به رشد است؛ و هم‌اکنون در دوره‌های آموزشی و تحقیقاتی متعددی در مقاطع گوناگون به صورت مستقل و یا ترکیبی ارائه می‌شود. به موازات این رشد آکادمیک، ادبیات این حوزه چه برحسب مقالات چاپ‌شده‌ی مرتبط و چه کتاب‌های تحریرشده گسترش قابل ملاحظه‌ای داشته است. قلمرو موضوعی مطالعات جوانان بین رشته‌ای است و در برگیرنده‌ی مفاهیم، نظریه‌ها و رویکردهای رشته‌هایی نظیر روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، مطالعات فرهنگی، حقوق، جمعیت‌شناسی، سیاست اجتماعی، کار اجتماعی، مطالعات جنسیت و زمینه‌های مشابه می‌باشد.

پیش‌گفتار

دلایل چندی را می‌توان در پس اقبال فزاینده از رشته‌ی مطالعات جوانان دخیل دانست. سهم برجسته و تعیین‌کننده‌ی جوانان در جنبش‌ها و تغییرات اجتماعی و پیشگامی آن‌ها در پذیرش نوآوری‌ها به‌ویژه فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، تحولات در چرخه‌ی زندگی، طولانی شدن دوره‌ی جوانی، تغییر در ترتیب و میزان اهمیت مؤلفه‌های مربوط به گذار از کودکی به بزرگسالی، اهمیت یافتن مصرف و رواج خرده‌فرهنگ‌ها

و سبک‌های متنوع زندگی، تداوم مشکلات مربوط به شهروندی و ادغام اجتماعی جوانان و آسیب‌پذیری‌های حقوق اجتماعی جوانان از جمله دلایل و زمینه‌هایی هستند که موضوع جوانی و جوانان را به عنوان یک مقوله‌ی اجتماعی، زیستی، فرهنگی و سیاسی، به موضوعی محوری و جذاب برای مطالعات دانشگاهی تبدیل ساخته‌اند. طبیعی است که ترکیب و اهمیت این ویژگی‌ها تابع نسبت‌های فرهنگی، تاریخی و جغرافیایی است و به‌رغم اشتراکات فراگیر وجودی (مربوط به دوره‌ی زندگی) و ساختاری (مثل معضل بیکاری)، در سراسر جهان از اولویت‌ها و شرایط محلی زیست خود نیز متأثر است.

در ایران توجه به مسائل جوانان برخاسته از تحولات اخیر است که به‌ویژه در سال‌های پس از جنگ تحمیلی خود را نمایان ساخته است. سهم بسیار بزرگ گروه سنی جوان در ترکیب جمعیتی که ناشی از سیاست‌های تشویقی و دوران رونق زاد و ولد در سال‌های اولیه‌ی دهه‌ی ۱۳۶۰ است، استقبال فزاینده‌ی آن‌ها برای ورود به دانشگاه و اولویت یافتن آن (به‌ویژه برای دختران)، تأخیر تبعی سن ازدواج برای دو جنس، ابهامات و نگرانی‌های فزاینده در خصوص فرصت‌های حرفه‌ای و رواج شیوه‌های جایگزین برای پر کردن فرصت‌ها و خلأ ایجادشده‌ی ناشی از امتداد یافتن دوره‌ی جوانی، دیدگاه‌های رقیب در خصوص پتانسیل‌های تهدیدکننده و یا سازنده‌ی جوانان و چالش‌ها و مباحثات مربوط به شکاف نسلی و ارزشی از جمله زمینه‌هایی به شمار می‌روند که بحث از جوانان را در محافل علمی و در سطح گسترده‌تری در رسانه‌ها دامن زده‌اند. نتیجه‌ی این تحولات استقبال از مطالعات و تحقیقات علمی در خصوص پدیده‌ی جوانی و روندها و ویژگی‌های آن است که در سازمان‌های دولتی و به‌ویژه سازمان ملی جوانان به عنوان متولی اصلی مطالعه و سیاست‌گذاری مسائل جوانان انجام پذیرفته است. به همان‌سان، ورود رشته‌ی مطالعات جوانان به دانشگاه‌ها و تأسیس و راه‌اندازی چند مرکز تحقیقاتی در این

حوزه را باید از ثمرات انباشت علاقه به موضوع جوانان در سطح جامعه و محافل علمی و سازمانی و نیز حاصل مطالعاتی دانست که در این سال‌ها به انجام رسیده است.

کتاب حاضر با نیت غنا بخشیدن به منابع علمی و مورد استفاده در مطالعات و تحقیقات داخل کشور نوشته شده است. به‌رغم این که برای اکثر حوزه‌های مطالعاتی علمی و حرفه‌ای دانشگاهی (مثل مطالعات فراغت، مطالعات جنسیت و موارد مشابه) فرهنگ‌ها و کتاب‌های مرجع متعددی تدوین شده است، نگارنده در جستجوی خود برای شناسایی کتاب مرجعی در این حوزه در منابع خارجی به نمونه‌ای برخورد نکرد. این موضوع در کنار علائق مطالعاتی و دانشگاهی اینجانب به این حوزه انگیزه‌ی اصلی تدوین این کتاب بوده است. در این راستا، ملاحظاتی چند مورد توجه بوده است. مدخل‌های انتخاب‌شده برگرفته از طیف متنوعی از متون موجود در این حوزه و منعکس‌کننده‌ی خاصیت بین‌رشته‌ای آن هستند. گرچه آموزش و علائق حرفه‌ای اینجانب در جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی در جهت‌گیری و انتخاب واژگان بیشتر از این رشته‌ها بی‌تأثیر نبوده است، اما شایان ذکر است که گزینش مدخل‌ها در فرایندی چندین ماهه و به صورتی اکتشافی و تشخیصی صورت گرفته است. مرزبندی بین رشته‌ای و لغزان مطالعات جوانان، و فقدان منابع مرجع در این حوزه توضیح‌دهنده‌ی علت در پیش گرفتن این استراتژی تدریجی در گزینش مدخل‌ها بوده است، و این خود مبین پویایی و رو به رشد بودن این حوزه است.

در این کار تلاش بر این بوده است که مفاهیم اساسی و مجادله‌برانگیز با تفصیل بیشتری مورد بحث قرار گیرند. در مورد بقیه‌ی مدخل‌ها، توضیحات به‌گونه‌ای ارائه شده است که پس از به دست دادن تعریفی کوتاه، شرحی از دیدگاه‌های رقیب نسبت به آن و جزئیات بیشتری درباره‌ی آن مطرح شود. اگرچه مفاهیم انتخاب‌شده منعکس‌کننده‌ی